

DOSLOV.

Několik slov o krize „Vojna a mír“.

Vydávaje dílo, jemuž věnoval jsem pět let neustálé a za nejlepších životních poměrů vyhrané jen jednu určené práce, chtěl jsem v předmluvě k dílu tomu vyloužiti svůj názor o něm a tím předejiti nedorozuměním, která v čtenářstvu mohou vzniknouti. Chtěl jsem, aby čtenáři neviděli a nehledali v mé krize toho, co buď jsem nechtěl nebo nedovedl podati a aby pozornost svou obrátili jmenovitě k tomu, co podati jsem chtěl, ale u čeho (řídě se podmínkami díla) pozastavovati se neuznal jsem za vhodné. Ani čas ani moje dovednost nedovolily mně, vykonati zplna to, co jsem obmyslel, a proto používám pohostinnosti speciálního žurnálu, abych třebaš neúplně a stručně čtenářům, kteří by snad o to se zajímali, přece jen vyloužil názor autorův o jeho dle.

1. Co je „Vojna a mír“? To není román, tím méně básně a ještě méně historická kronika. „Vojna a mír“ je to, co chtěl a mohl autor podati ve formě, v jaké podáno

býtí chtělo. Takový projev o pohrdání autorovu utkvělými formami prosaickey uměleckého díla mohl by se zdáti opovržlivostí, kdyby byl tímšlyším a kdyby neměl příkladu. Historie ruské literatury od doby Puškinovy nejen vykazuje mnoho příkladů takové odchylky od evropské formy, ale nepodává dokonce ani jednoho příkladu opakného druhu. Od Gogolových „Mrtvých duší“ až po Dostojevského „Mrtvý dům“ v novém období ruské literatury není ani jediného uměleckého, jen poněkud nad prostřednost vynikajícího díla v prose, které by plně odpovídalo formě románů, básně nebo povídky.

2. Charakter doby, jak mi sdělovali někteří čtenáři tenkrát, když vydána byla první část, v mém dle není s dostatek vysvěžen. Na tuto předhůzku mohu namítnouti následující: Vím, v čem záleží tento charakter doby, kterého v mém románě postrádají — jsou to hrůzy nevolnického práva, zazdívání žen, mřskání dorostlých synů, Saltyčicha atd.; ale tento charakter oné doby, která žije v našich představách, nemám za věrný a nechtěl jsem jej podati. Studuje dopisy, denníky, podání, neshledal jsem, že by všechny hrůzy této neuvratlosti byly se děly ve větší míře, než jak je shledáváme nyní a kdykoliv jindy. V těch dobách také milovali, záviděli, hledali pravdu, ctnost, sřhrovati se dávali vášněmi; i tehdy byl složitý, rozumově mravní život, ba mnohdy byl i zjemnělejší, než jak tomu ve vyšších krizích je. Ustálilo-li se v našem pojmu mínění o charakteru svévole a hrubé síly tehdejších dob, tož se tak stalo jen tím, že v podáních, zápiskách, povídkách a románech došly nás po většine nejnápádnější případy násili a neurvalosti. Usoniti z toho však, že převládajícím charakterem oné doby byla neurvalost, je zrovna tak nespravedlivo, jak nespravedlivě usuzoval by člověk, který z pozadí hory pozoruje pouze vršky stromů, řekl by, že v tamějších končinách není jiného kromě

stromů. Má tehdejší doba svůj charakter (jako svůj charakter má každá doba) plynoucí z velké odcizenosti vyšších kruhů všem ostatním společenským třídám, z převládající tehdy filosofie, ze zvláštnosti tehdejšího vychování, ze zvyku, užívati francouzského jazyka atd. A tento charakter snažil jsem se, pokud jsem dovedl, podati.

3. Užívání francouzského jazyka v ruském dle, proč v mém dle mluví nejen Rusi, ale i Francouzi jednak ruský, jednak francouzsky? Předhůzka, že osoby mluví a píšou francouzsky v knize ruské, podobá se oně předhůzce, kterou by kladl člověk, hledě na obraz a všimuv si na něm černé skvrny (stínu), jaké ve skutečnosti není. Malit není vinen tím, že některým lidem stín, provedený jim v tvářnosti obrazu, jeví se černou skvrnou, jaké ve skutečnosti nebývá; ale maliti zodpovědená je pouze za to, jsou-li stíny ty kladený nesprávně a hrubě. Obráje se epochou počátku nynějšího století, zobrazuje ruské osobnosti jisté společnosti a Francouze, kteří měli tak přímé účastenství v životě tehdejší doby, mimoděk dal jsem se strhnouti formou, v jaké svého výrazu docházel tehdejší způsob francouzského myšlení více, než toho bylo třeba. A proto, nepopíraje, že kladené mnou stíny jsou asi nepřávný a hrubý, přál bych si pouze, aby ti, jimž tak směšným se zdá, že Napoleon mluví hned ruský, hned francouzsky, věděli, že jen proto se jim tak zdá, považdž jako člověk hledící na portret, vidí ne obličej se světlem a stínem, ale černou skvrnu pod nosem.

4. Jména jednáících osob: Bolkonský, Drubecký, Bilbin, Kuragin a j. připomínají známá ruská jména. Buduje jednáící, nehistorické postavy spolu s jinými historickými osobnostmi, cítil jsem jistou sluchovou nevhů, kdybych hraběti Rastopčinnu mluvití dal s kn. Pronským, Střelským, či s nějakými jinými knížaty nebo hrabaty vymyšleného, dvojího nebo ojedinelého

příjmení. Bolkonský nebo Drubecký není ani Bolkonský ani Drubecký, ale zvoucí čímsi známým a pitrozeným v ruském, aristokratickém kruhu. Nedovedl jsem připadnouti pro všechny osoby na jména, která by sluchu nezdála se falešnými, jako Bezuchov a Rostov, ale nedovedl jsem předjetí této nesnázi jinak, nežli že jsem nazdaribůh zvolil ruskému uchu neznámější příjmení a změnil jsem v nich některá písmena. Velice bych litoval, kdyby shoda vymyšlených jmen se skutečnosti mohla poskytnouti někomu myšlenku, že vylicítí jsem chtěl tu či jinou skutečnou osobu; to jmenovitě proto, že ta literární činnost, která záleží v líčení buď nyní nebo kdysi živoucích osob, nemá něčeho společného s tou činností, kterou jsem se já obíral.

M. D. Achrosimova a Denisov výjimečně jsou osoby, kterým mimoděk a nerozvážně dal jsem jména, těsně přiléhající dvěma zvlášť charakterním a milým osobnostem skutečným z tehdejší společnosti. Byla to moje chyba, vyplývající ze zvláštní rázovitosti těchto dvou osobností, ale chyba moje v tomto ohledu omezila se pouze na uvedení těchto dvou osobností; a čtenáři asi přisvědí mně, když řeknu, že ve skutečnosti s těmito osobami nic podobného se nepřihodilo. Všechny ostatní osoby jsou naprosto vymyšleny a ani pro mne nemají určitých vzorů at už v podání nebo ve skutečnosti.

5. Nesrovnalosti moje v líčení historických událostí s vypravováním historiků nejsou nahodily, ale nevyhnutelny. Historik a umělec, vyličující historickou epochu, mají před sebou dva zcela různé předměty. Jako historik bude v nepravu, pokusí-li se předvésti historickou osobnost ve vší její celistvosti, ve vší složitosti vztahů ke všem stránkám života, tak i umělec nevykoná svého díla, předvádí-li osobnost vždy v historickém jejím významu. Ne vždycky Kutuzov jezdil na bílém koni, s dalekohledem, ukazuje na nepřátele.

Ne zdýcky Rastopcin s pochodní v ruce zapalovali Voronovský dům (nikdy toho vůbec neudělal) a císařovna Marija Feodorovna ne zdýcky stála v hrmostajové mantile, rukou opřena o zákonník; ale tak si je představuje obraznost lidí.

Pro dějepisce ve smyslu součinnosti, projevané tou či onou osobou, aby dosaženo bylo určitého cíle, jsou heroové; pro umělce, ve smyslu shody této osobnosti se všemi stránkami života, nemůže a nesmí býtí herca, ale musí býtí lidé.

Historik je povinen někdy, křivě pravdu, všechny skutky historické osobnosti uváděti pod jednu ideu, kterou v osobnost tuto vložil. Umělec, naopak, už ve výhradnosti této ideje vidí nesrovnalost se svým úkolem a snaží se pouze vyzvednouti a ukázati neznámého činitele, ale člověka.

V líčení pak událostí samých různost tato jest ještě ostřejší a podstatnější.

Historik má co činiti s výsledky událostí, umělec — se samým faktem události. Historik popisuje bitvu, praví: levé křídlo toho a toho vojska bylo posunuto proti takové a takové vesnici, odrazilo nepřítel, ale bylo přinuceno ustoupiti; tehdy jízda vyslaná k útoku obrátila na útek atd. Historik nemůže mluvití jinak. Ale pro umělce slova ta nemají žádného smyslu, ba vlastní události ani se nedotýkají. Umělec at už ze své zkušenosti nebo z dopisů, zápisů a vypravování vyvozuje svou představu o sběhlé události a velmi často (na př. při bitvě) závěr o činnosti těch a těch vojsk, který utvořiti sobě dovoluje historik, jeví se opakem závěru umělcova. Různost nabytých výsledků vysvětluje se i těmi prameny, z nichž ten či onen svoje zprávy čerpá. Pro historika (zůstaneme-li u příkladu bitvy) hlavním pramenem jsou sdělení náčelníků oddílů a hlavního velitele. Umělec z takových pramenů ničeho čerpati nemůže, ty mu ničeho nepovídají, ničeho nevy-

světluji. Nedosti na tom, umělec odvrací se od nich, sledáváje v nich mtnou lež. Nemí proč, mluvití už o tom, že při každé bitvě jedenkaždý z obou nepřítel téměř zdýcky líčí bitvu zcela jinak; v každém líčení bitvy je nevyhnutelna lež, plynoucí z potřeby, v několika slovech vyličiti skutky tisíců lidí, rozložených v prostranství několika verst a stížených nejspíšeji mravní podřízeností pod dojmem strachu, hanby a smrti.

V popisech bitev píše se obvyčejně, že ta a ta vojska byla hnána útokem na ten a ten bod a pak že vydán povel k útupu atp., jako by se předpokládalo, že tatáž disciplina, která podrobuje několikrát tisíc lidí vůli jednoho člověka na plánu, bude mítí tentýž účinek tam, kde jde o život a smrt. Každý, kdo byl ve válce, ví, na kolik nesprávný je tento předpoklad,*) a přece na tomto předpokladě založeny jsou relace a na těch — válečné popisy. Objedte všechna vojska hned po bitvě, ba i na druhý, třetí den až do té doby, než napsány budou relace a ptejte se všech vojáků, vyšších i nižších náčelníků po tom, jak se věci měly; budou vám vypravovati o tom, co zkusili a viděli všichni ti lidé a ve vás vznikne vznešený, složitý, do nekoněna rozmanitý a těžký, nejasný dojem; a od nikoho, tím méně od hlavního velitele, nezvíte, jak všechny věci se měly. Ale po dvou, třech dnech začnou podávat relace, mluvkové začnou vypravovat, jak se sběhlo to, čeho neviděli; konečně sestavena je povšechná zpráva a na základě této zprávy utváří se povšechné mhnění armády. Každý

*) Po vylišení první mé části a líčení bitvy u Schöngrabenu byla mi sdělena slova Nikolaje Nikolajeviče Muravjeva Karaského o popisu této bitvy — slova, která mi potvrdila moje přesvědčení. Nik. Nik. Muravjev vyslovil se, že nikdy nečetl věrnějšího vylišení bitvy, a že zkušenost jeho přesvědčila jej o tom, jak nemožno je, za bitvy vyplnití rozkazy hlavního velitele.

rád a s lehkostí vymění své pochybnosti a otázky za tuto lživou, ale jasnou a vzdělecky hohotivou představu. Po měsíci, po dvou vyptávej se člověka, účastníka živelné látky, kterou cítit bylo před tím, poněvadž vypravuje podle relace. Tak mně vypravováno bylo o Borodinské bitvě mnohými živými účastníky této bitvy. Všichni vypravovali jedno a totéž a všichni na základě nevěrného popisu Michajlovského-Danilevského, Glinky a j.; podrobnosti, které mně vypravovali přes to, že vypravovatelé byli od sebe vzdáleni na několik verst, byly jedny a tytéž.

Po ztrátě Sevastopolu náčelník dělostřelectva Kryžanovský poslal mně zprávy dělostřeleckých důstojníků se všech bašt a prosil, abych z těchto víc nežli 20 zpráv sestavil — jednu. Lituji, že jsem si zprávy ty neopsal. Byl to nejlepší vzor té naivní, nevyhnutelné válečné lži, z které sestávají popisy. Myslím, že mnozí z těchto mých soudruhů, kteří sestavovali telady tyto zprávy, až přečtou tyto řádky, zasmějí se vzpomínce na to, jak na rozkaz velitelstva psali o tom, co vědět nemohli. Všichni, kdo války zakusili, vědí, jak Rusové ve válce dovedou konat svou povinnost a jak málo schopní jsou toho, aby ji vyjičovali s nevyhnutelnou v tomto případě chlabnou lží. Všichni vědí, že v našem vojsktě tuto povinnost — sestavovati relace a zprávy — vykonávají po většině naši jinorodci.

Všechno to pravím z toho důvodu, abych dokázal nezbytnost lži ve válečných popisech, sloužících za podklad válečným historikům a abych tudíž ukázal na nutnost nesrovnalostí mezi umělcem a historikem v jich názorech o historických událostech. Ale mimo nezbytnost nepravdy u výkladu historických událostí u historiků epochy, která zajímala mne, setkával jsem se (patrně proto, že jsem uvykl na sluchování události, vyjadřovati se o nich stručně a spravovati se tra-

gickým tónem události) se zvláštním způsobem nabubřelé řeči, ve které často lež a zvrácenost přecházejí nejen na události, ale i sám pojem o významu události. Často, studuje dvě stěžejní díla historická této epochy, Thiersa a Michajlovského-Danilevského, přicházel jsem do rozpaků, jak jen mohly být vytištěny a čteny tyto knihy. Nemluvě už o tom, že, vykládajíc jedny a tytéž události nejvážnějším, nevyznamenějším tónem a odvolávajíc se na materiál, diametrálně si odporovali, shledával jsem se u těchto historiků s popisy takového druhu, že nevíš — máš-li se smát či plakat, vzpomeneš-li si, že obě ty knihy jsou jedinými pamětníky doby té a mají na milióny čtenářů. Uvedu pouze jeden příklad z knihy slavného historika Thiersa. Když byl uvedl, jak Napoleon s sebou přivezl falešné assignace, praví: „Relevant l'emploi de ces moyens par un acte de bien-faisance digne de lui et de l'armée française, il fit distribuer des secours aux incendiés. Mais les vivres étant trop précieux pour être donnés longtemps à des étrangers, la plupart ennemis, Napoléon aimait mieux leur fournir de l'argent, et il leur fit distribuer des roubles de papier.“*)

To místo samo o sobě překvapuje svou ohlušující nelze-li říci nemravností, tož prostě nesmyslností: ale v souvislosti celé knihy nepřekvapuje, poněvadž plně odpovídá povšechnému nabubřelému, slavnostnímu a všeho přímého smyslu postrádajícího tónu řeči.

A tak díloby umělce a historika jsou naprosto různý a rozcházejí-li se popisy události a osob v mé knize s historiky, nesmí to čtenáři překvapovati.

*) Zaváděje upotřebení těchto prostědeků jako akt dobročinnosti důstojně jeho a francouzské armády, dal rozdělovati podpory pobitořelým. Ale, jelikož potraviny byly příliš drahé, než aby jimi na delší dobu opatřování byli mohli, ke všemu z větší části ještě nepřátelsky chováající se cizinci, uznal Napoléon za vhodnější opatření je peněz, a proto dal je podělití papírovými rubly.

Ale umělec nesmí zapomínati, že v lidu utkvělá představa o historických osobnostech a událostech není založena na fantasií, ale na historických dokumentech, pokud historikové sehnati je mohli; a proto umělec jinak chápe a zobrazuje tyto osoby a události, je povinen zrovna tak jako historik řídit se historickým materiálem. Všude, kde v mém románě mluví a jednají historické osobnosti, nevymýšlel jsem ničeho, ale těžil jsem z materiálu, které po dobu mé práce vzrostly na celou biblioteku knih, jejichž záhlaví neuznávám zde za vhodné uváděti, na které však vždy mohu se odvolati.

6. Konečně šestá a pro mě nejzávažnější okolnost týká se onoho malého významu, jaký dle mého ponětí mají tak zvaní velcí lidé v historických událostech.

Studuje dobu tak tragickou, na tolik bohatou na velikost událostí a tak blízkou nám, dobu, o níž dosud žije tolik nejrozmanitějších podání, přišel jsem k oči-vidnému poznání toho, že rozumu našemu jsou nedostupny přičiny odehrávajících se historických událostí. Říci (což zdá se ovšem věci docela prostou), že přičiny událostí 12. roku tkví ve výbojném duchu Napoleonu a u vlastenecké pevnosti císaře Alexandra Pavloviče, je zrovna tak nesmyslné, jako říci, přičinou pádu římské říše bylo, že ten a ten barbar vedl své národy na západ, ten a ten římský císař pak že špatně spravoval svou říši, nebo, ohromná sesouvající se hora proto se zřítila, poněvadž poslední dělník udeřil lopatou.

Taková událost, kde navzájem pobíjelo se na miliony lidí a povražďilo se jich na půl milionu, nemůže mít za přičinu vůli jednoho člověka: jako jeden jediný člověk nemohl podkopati horu, tak nemůže jeden člověk přivoditi smrt 500 tisíc lidí. Ale jaké jsou tedy toho přičiny? Jedni historikové praví, že přičinou toho

byl výbojný duch Francouzů, patriotismus Ruska, druhí mluví o demokratickém elementu, který roznášely pluky Napoleonovy, a o nevyhnutelnosti pro Rusko, vejti ve spolek s Evropou atd. Ale jak to, že miliony lidí začaly vzájemně se ubíjet, kdo jim to rozkázal? Zdá se, každému je jasno, že tím nikomu se nepolepšilo, ale všem bylo hůře; proč to tedy dělali? Je možno, a také tak se děje, je možno uvésti nesčíslný počet retrospektivních rozmových závěrů o příčinách této nesmyslné události; ale ohromné množství těchto výkladů a to, že všechny souhlasně směřují k jednomu cíli, dokazuje pouze to, že příčin těch je množství nesčíslné a že ani jednu z nich nelze nazvati přičinou.

Proč vzájemně se vraždilo na miliony lidí, když přece od stvoření světa už je známo, že něco takového je fysicky i mravně špatností?

Proto, poněvadž tak musilo se stát, poněvadž lidé, jednajíce tak, plnili onen živelní zoologický zákon, z jehož příkazu věly vyběhjí se navzájem na podzim, navzájem se hubí samečkové zvířat. Jiné odpovědi není na hroznou tuto otázku.

Pravda ta nejen že je očividná, ale je tak vrozena každému člověku, že by ji nebylo třeba ani dokazovat, kdyby nebylo jiného cíti a vědomí v člověku, které přesvědčuje jej o tom, že je svoboden v kterémkoli okamžiku, vykonává-li nějaký čin.

Pohlížejíce na historii s povšechného stanoviska, jsme nepochybně přesvědčeni o odvěkém zákoně, z jehož příkazu dochází k různým událostem. Pohlížejíce na ni se stanoviska osobního, jsme přesvědčeni o pravém opaku.

Člověk, který zabije člověka: Napoleon, který dává rozkaz ku přechodu přes Němci; vy a já, poštíme-li žádost o místo v úřadě, zvedáme-li a spouštíme ruku — všichni jsme nepochybně přesvědčeni o tom, že každé naše konání má za základ rozumné přičiny

a naši hbovili a že od nás záviselo, jednati tak či jinak: a toto přesvědčení je do jisté míry vlastní a drahé každému z nás, že nepřehlídíme k divodům historie a statistiky zločinů (přesvědčující nás o bezděčnosti v jednání lidí jiných) rozšiřujeme vědomí své svobody na všechno své konání.

Odpor ten zdá se nerozřešitelným. Vykona-vaje skutek, jsem přesvědčen, že jej konám z vlastní vůle; pohlížeje však na tento skutek v tom smyslu, jaké úča-jeho významu), nabývám přesvědčení, že skutek ten byl předurčen a nevyhnutelný. V čem je chyba?

Psychologické pozorování o schopnosti člověka, dovršenému faktu retrospektivně okamžitě podvrhovat celou řadu domněle svobodných rozumových výkladů (to chci mnohem podrobněji vysvětliti na místě jiném) potvrzuji předpoklad o tom, že vědomí svobody lidské psychologická pozorování dokazují, že je jiný druh ale okamžitě a neklamné. Nade vši pochybnost, at cokoliv si mluví materialisté, mohu provésti nějaký úkon nebo se ho mohu zříci, jakmile úkon ten týká se pouze mne. Nade vši pochybnost z vlastní své vůle právě jsem zvedl a spustil ruku. Hned mohu přestat psát. Ihned můžete přestat číst. Nade vši pochybnost pouze z vlastní své vůle a beze všech překážek v myšlenkách svých přenesl jsem se do Ameriky nebo k jakékoliy matematické otázce. Třeše se své svobodě, mohu zvednouti a pomocí síly mohu spustiti svou ruku ve vzduchu. Vykonal jsem to. Ale vedle mne stojí dítě, na dítě. Nemohu tak učiniti. Po tomto dítěti skočí pes a já nemohu nezvednouti ruky na psa. Stojím ve frontě a nemohu nenasledovat pohybu pluku. Nemohu v bitvě nevyrazit se svým plukem k útoku a ne-

mohu neutíkat, když běží všichni kolem mne. Stojím-li před soudem jako obhájce obžalovaného, nemohu přestat mluvit nebo nemohu vědět, co budu mluvit. Nemohu nepomníknouti okem proti ráně namířené do oka.

A tak jsou dva druhy skutků. Jedny závislé, druhé nezávislé na mojí vůli. A chyba, zavínající svobody (zákonně provázející každý skutek, týkající se mého já až k nejvyšší abstrakci mého bytí) nespřávně přenáším na své skutky, které vykonávám ve spojení s jinými lidmi a jež závisly jsou od souhlasu jiných a závislosti vůli s mou. Určiti hranici oblasti svobody podstatným a jediným úkolem psychologie; ale pozorujice podmínky projevu své největší svobody a největší závislosti, nemůžeme nevidět, že čím oddáždějí a tedy čím méně naše činnost spoutána je s činností lidí jiných, tím je svobodnější; a naopak: čím spoutanější je naše činnost s lidmi jinými, tím je nevolnější. Nejsilnější, nejneozlučnější, nejtěžší a nejstálejší sloučení s jinými lidmi je tak zvaná moc nad jinými lidmi, která ve svém pravém významu je pouze největší odvislostí od nich.

Mylně-li či nikoliv, ale přesvědčiv se o tom přiběhem své práce, přirozeně, popisuje historické události 1805. 1807 a zvláště 1812 roku, ve kterém nejvyšší leji vystupuje tento zákon předurčení*), nemohl jsem přisuzovat významu skutkům těch lidí, kterým zdálo se, že řídí události, kteří však méně nežli všichni ostatní účastníci události vnášeli do nich nejméně svobody lidské činnosti. Činnost těch lidí byla zajímavava pro mne

*) Zmínky zasluhuje, že takřka všichni spisovatelé, kteří o roku 1812 psali, viděli v této události cosi zvláštního a

pouze ve smyslu ilustrace toho zákona předurčení, který po mém přesvědčení řídí historii, a toho psychologického zákona, který nutí člověka, jednatého nejnesvobodnějším způsobem, aby ve své obrázkosti podvrhovat svému skutku celou řadu retrospektivních závěrů, jejichž účelem je dokázati mu jeho svobodu.

KОНЕЦ ДѢЛУ ЧЕТВЕРТІЕГО А ПОСЛЕДНІЕГО.

NAKLADATELSTVÍ JOS. R. VILÍMKA V PRAZE

VZPOMÍNKY A LISTY L. N. TOLSTÉHO.

Napsal P. Biriukov. Autorizovaný překlad dr. Boř. Prusška.

Bohatě ilustrováno. Dva díly.
K 14.—, váz. K 18.—.

Návod a škola:

„Tato přítomná kniha jest nezbytným doplňkem všech spisů velkého muže ruského, jest proto nezbytnou, že uceluje jaksi všechny jeho snahy a myšlenky. Není to totiž jen prostý životopis jeho, jest to obraz celého jeho života se všemi událostmi, v nichž odráží se nám celý jeho duševní vzrůst...“

*

GARIBALDI, BOHATÝR SVOBODY.

Napsal K. Tanna. S četnými ilustracemi St. Huděcha.

— K 14.—, váz. K 17.—.

Návodní listy:

„Nikdo jiný nemohl nám napsati životopis korsara z bojů jihoamerických republik a generála v červené košili, nežli náš znamenitý publicista... Jako dobrodružný román čtou se Tannovy stránky, líčí mladí Garibaldiho, jeho vstupení do revolučních sítek „Mladé Itálie“...“

*

DĚTI ČISTÉHO ŽIVĚHO.

Román Terézy Novákové. S titulní kresbou J. Panuškvy.

K 6.50, váz. ve dvou dílech po K 4.75.

„Návodní Politiška“:

„Na širém dioramatu krajinném Česko-moravské vysočiny, zamlouvaném pevným a sytým štětcem této vzácné umělkyně, znající až na dno a mlhující statečnou láskou chmurný, rázovitý ten kraj, odehrává se celá složitá řada uchvatných dějů, plných hrozných velikostí a zdrcující tragiky.“

Obdržeči lze u každého knihkupce.